

ляется большинству практиков и ряду ученых. В последнее время в экономической литературе [2, 3, 4] все настойчивее высказывается мысль о том, что не существует прямой корреляционной зависимости между снижением налогов и увеличением инвестиций в экономику. Поэтому ликвидация льгот и снижение за счет этого общего уровня налогообложения вряд ли приведет к желаемому существенному росту инвестиций.

Для усиления стимулирующей функции налоговой системы предлагается при ее реформировании учесть следующие предложения:

1. Одним из основных направлений государственного стимулирования инновационно-инвестиционной деятельности предприятий должно стать предоставление им средне- и долгосрочных целевых банковских кредитов на льготных условиях, притом на конкурсной основе. Следует продумать и всесторонне проанализировать возможность использования в промышленности специального режима кредитования, который вполне оправдал себя при стимулировании сельскохозяйственных предприятий. Речь идет о частичной компенсации за счет средств государственного бюджета ставки по кредитам коммерческих банков, предоставляемым сельскохозяйственным предприятиям на строго определенные цели. Размер этой компенсации составляет для кредитов в национальной валюте — до 70% учетной ставки, установленной Национальным банком Украины на день заключения кредитного договора (но не менее 10% годовых), а для кредитов в иностранной валюте — до 5% годовых. Тем самым для предприятий значительно удешевляются кредиты коммерческих банков. Необходимо разработать Порядок предоставления кредитов по специальному режиму кредитования, определить, на какие цели могут быть использованы эти средства.

2. Вместе с тем ни в коем случае не следует сбрасывать со счетов и применение системы инвестиционных налоговых льгот как эффективного, мощного инструмента стиму-

лирования. Главное, чтобы льготы носили не индивидуальный, адресный характер, а имели целевую направленность на решение приоритетных, стратегических задач развития экономики. Необходимо осуществить инвентаризацию, анализ и упорядочение всех действующих инвестиционных налоговых льгот, отобрать из них наиболее экономически целесообразные, на практике доказавшие свою эффективность, отменить необоснованные льготы, в первую очередь, по НДС. Следует вдумчиво, с учетом экономической ситуации в Украине проанализировать возможность применения накопленного положительного опыта развитых стран в области льготного налогообложения. Ограниченное количество наиболее эффективных налоговых льгот следует предусмотреть в проекте Налогового кодекса. В частности, необходимо проанализировать работу по совершенствованию механизма инвестиционного налогового кредита в самых различных его формах и включить такой вид льгот в проект Налогового кодекса.

Литература: 1. Найденев В., Макмудов А. О реформировании налоговой системы // Экономика Украины. — 2001. — №12. — С. 24 – 29. 2. Вишневский В., Липницкий Д. Оценка возможностей снижения налогового бремени в переходной экономике. // Вопросы экономики. — 2000. — №2. — С. 107 – 116. 3. Дагаев А. Приведет ли снижение налогов к увеличению инвестиций // Мировая экономика и международные отношения. — 2001. — №1. — С. 65 – 68. 4. Мельник П. Наукові передумови розвитку податкових важелів регулювання економіки // Зб. наук. праць Академії ДПС України. — 2000. — №3 (9). — С. 5 – 13.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН

УДК 658.8.012.12

**Щербак В.Г.,
Щербак В.М.**

Термін "вільні економічні зони" (СЕЗ) одержав широке поширення у світовій практиці протягом останньої чверті ХХ сторіччя. В сучасному вигляді вільні економічні зони виникли на початку 70-х років у країнах південно-східного

азіатського регіону. Незабаром ці країни завдяки економічному стрибку за рахунок досягнення найбільш високих у світі темпів розвитку їхніх господарств одержали назву "азіатських тигрів". Ще 1 січня 1970 року Південна Корея однією з перших у світі прийняла закон про устанovu вільної економічної зони. З метою залучення іноземних інвестицій, стимулювання збільшення експорту, росту зайнятості, удосконалення промислових технологій і, в остаточному підсумку, прискорення економічного розвитку цим законом була створена СЕЗ у прибережних районах країни, що стала одним із лідерів "азіатського дива", яке трохи потьмяніло на тлі світової фінансової кризи останніх років [2].

За станом на початок 1999 року світовий економічний простір нараховував більше тисячі вільних економічних зон. У них виготовляється, а також із них вивозиться продукція, вартість якої складає близько 15% світового торгового обороту. СЕЗ діють за "шлюзовим" принципом, завдяки якому національні товари й послуги надходять на світовий ринок, а іноземні ресурси вливаються в національну економіку, відіграючи важливу роль як у розвитку господарства країни-реципієнта, так і в розвитку світової економіки в цілому.

В умовах спаду виробництва, розриву традиційних господарських зв'язків України з Російською Федерацією та іншими країнами СНД, різкого скорочення обсягів капітальних вкладень, при катастрофічному рівні фізичного й морального зносу основних фондів, падіння життєвого рівня населення створення вільних економічних зон багатьма розглядається одним із шляхів швидкого рішення проблем, що нагромадилися. Особливо привабливим він стає в умовах посилення тенденцій регіоналізації економіки й розширення сфер її самоврядування. За свідченням фахівців, у Кабінет Міністрів України з регіонів надійшло близько 100 пропозицій про устанovu вільних економічних зон [4]. Особливо привабливим є їх створення у прикордонних регіонах, тому що в

цьому випадку в межах зони можна також успішно вирішити практично всі специфічні проблеми транскордонних територій.

На наш погляд, створення СЕЗ на території України дозволить якоюсь мірою сприяти відродженню її економіки. Очевидно, що в процесі реформування економічної системи України й побудови відкритого суспільства з високим рівнем соціальної орієнтованості необхідно в стислий термін знайти рішення, що дозволяють принципово вплинути на стабілізацію економічної ситуації і надалі стимулювати всебічний розвиток регіонів країни, вирівнювати їхнє соціально-економічне положення. Перехід до ринкової економіки передбачає підвищення ступеня інтеграції країни у світовий господарський комплекс. А це, зокрема, припускає масштабну технологічну й структурну перебудову, що, в свою чергу, вимагає припливу іноземних інвестицій. Саме тому один із перспективних і ефективних шляхів досягнення цього пов'язаний з використанням можливостей вільних економічних зон, спроби створення яких в Україні почалися буквально з першого року придбання нею незалежності [1].

Крім того, обмежений розмір ресурсів в умовах економічної кризи обумовлює розробку пріоритетних інвестиційних програм, для реалізації яких доцільно вибрати території, що мають для цього найбільш сприятливу інфраструктуру і геоелементні фактори, а це забезпечить прискорений їхній розвиток і досягнення необхідних результатів. За рахунок концентрації засобів, матеріальних, кадрових, науково-технічних і в першу чергу й обов'язково інноваційних ресурсів СЕЗ здатні відігравати роль центрів (точок) росту, що надалі ініціюють активізацію економіки країни в цілому.

Створення вільних економічних зон є також одним із елементів перенесення важелів керування господарськими процесами з макроекономічного рівня на регіональний, з посиленням елементів самоврядування. СЕЗ являють собою одну з форм забезпечення ефективності тери-

торіально-господарської організації економіки, що цілком збігається з загальнодержавним підходом щодо перебудови економіки України й розширення самостійності регіонів.

У світовій практиці існує практика невтручання в підприємницьку діяльність з боку як адміністративної, так і виконавчої влади, що регламентується відповідним законодавством. В Україні ж органи влади намагаються через податкову політику збільшити відрахування в державний чи місцевий бюджет, тоді як необхідно виходити не з інтересів скарбниці, а із забезпечення економічного стимулювання виробника.

Разом з тим не можна й перебільшувати роль податкових пільг у створенні СЕЗ, тому що вони не завжди забезпечують економічний ріст. Для великих інвесторів пільги іноді мають другорядне значення на відміну від малого й середнього бізнесу, який завжди відчуває недолік вільного капіталу. Податкові пільги й природні ресурси не завжди можуть замінити відсутність сучасної інфраструктури, і створити її зобов'язана країна, на території якої знаходиться СЕЗ. З іншого боку, завищені пільги для іноземних інвесторів можуть привести до невиправданих збитків національної економіки, тому ставки оподаткування повинні бути детально обґрунтованими [3].

Причина того, що в Україні, всупереч усім її можливостям і доцільності, практично не працюють СЕЗ, багато в чому заключається у відсутності державної програми створення вільних економічних зон як невід'ємної частини активної регіональної політики. Важливим негативним фактором є також недосконалість діючої нормативно-законодавчої бази, відсутність вітчизняного практичного досвіду у відпрацюванні організаційних, фінансових і виробничих механізмів, слабкому проробленню ініціаторами й проектантами створення вільних економічних зон, питань оподаткування, митного регулювання, валютно-фінансових умов і керування зонами, очікуваних результатів їхньої економічної діяльності [4].

Невизначеність статусу вільної економічної зони, функцій господарського органу й розвитку негативно відображається на процесі залучення потенційно можливих інвестицій в економіку України. Відповідно до останніх законодавчих актів, створення вільних економічних зон в Україні базується на територіальному принципі. Іншими словами, вільна економічна зона — це не відділена територія (анклав), а, насамперед, частина національного економічного простору, де повинна діяти особлива система економіко-правових пільг і стимулів, спрямованих на забезпечення передбачуваності й стабільності державної економічної політики, гарантій потенційним внутрішнім і зовнішнім інвесторам, обумовлена спеціальним правовим режимом.

Для нормального функціонування СЕЗ необхідно розробити програму її розвитку, що враховує варіанти створення фінансової й банківської інфраструктур ринкової економіки в зоні. У ній повинні бути створені умови для першочергового нагромадження капіталу, здатного забезпечити інвестування не тільки простого, а й розширеного відтворення ВВП України, завдяки якому тільки й можливо забезпечити прискорений розвиток її народного господарства. У багатьох країнах, що розвиваються, установлення твердого контролю за економічною діяльністю, який дискримінується насамперед за рахунок фіскальної політики. У СЕЗ такий контроль ослаблений, а податкова система працює в пільговому режимі, особливо щодо митних зборів.

Узагальнюючи досвід створення вільних економічних зон в Україні, необхідно відзначити орієнтацію ініціаторів їхнього створення на залучення недержавних засобів на розвиток інфраструктури СЕЗ, що в сучасній вітчизняній економічній ситуації є, безумовно, позитивним і підбадьорюючим фактором майбутньої стабілізації розвитку. Будучи в цілому перспективною формою регіонального господарювання та зовнішньоекономічної діяльності в Україні, формою новою й складною для держави, яка вимагає чітко селективного підходу, великої підготовчої

роботи й відповідальних рішень у центрі та на місцях, вільні економічні зони можуть забезпечити ефективний розвиток регіональних економічних комплексів і держави в цілому також [3].

Що стосується податкових пільг, якими можуть скористатися підприємства в СЕЗ і ТПР, то можна відзначити найтипівіші:

звільнення від сплати податку на прибуток протягом перших трьох років і сплата його за ставкою 50 відсотків протягом ще трьох наступних років;

звільнення від сплати ввізного мита й податку на додаткову вартість на сировину, матеріали, устаткування й пристрої, що ввозяться на територію України для реалізації інвестиційного проекту протягом перших п'яти років;

звільнення від сплати в Державний інноваційний фонд і Державний фонд сприяння зайнятості населення (як правило, від трьох до п'яти років);

звільнення від плати за землю протягом перших п'яти років.

Податковими пільгами, що діють на території спеціальної (вільної) економічної зони, можуть скористатися не всі підприємства, розташовані на території СЕЗ, а тільки суб'єкти вільної економічної зони. Виходячи з мети створення СЕЗ, суб'єктами є юридичні особи, розташовані на території СЕЗ, які реалізують на даній території затверджені державною адміністрацією і зареєстровані органом господарського розвитку СЕЗ інвестиційні проекти. Мінімальна вартість зазначених інвестиційних проектів визначається конкретним законом України про створення спеціальної (вільної) економічної зони [3].

Позитивний вплив СЕЗ на економіку країни в цілому виникає, як правило, тоді, коли кількість і розміри зон досягають певної критичної маси, а національна економіка й національне законодавство — визначеної стабільності. Якщо правова й господарська системи хиткі, характер впливу СЕЗ може бути по-різному спрямованим. СЕЗ можуть стати реальними епіцентрами технологічного прориву України на якісно новий, сучасний рівень вироб-

ництва конкурентноздатної продукції, сприяти її участі в міжнародному поділі праці як виробника високотехнологічної продукції, тому що Україна має широкі можливості створення СЕЗ науково-технологічного характеру.

Література: 1. В. Гесць. Ще раз про складові економічного піднесення в Україні //Економіка України. — 1998. — №11. — С. 17 – 26. 2. Джеффри Д. Сакс, Фелипе Ларен Б. Макроэкономика, глобальный подход. — М.: Дело, 1996. — 848 с. 3. І. Ландарь. Особливості залучення іноземних інвестицій в Україну //Економіка України. — 1998. — №12. — С. 68 – 72. 4. Програма розвитку України до 2010 року. — К.: Українська енциклопедія, 1998. — 148 с.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ ОЦЕНКИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕГИОНА

УДК 336 (477)

Такмакова Е.А.

Одним из необходимых условий структурной перестройки экономики и обеспечения высоких темпов экономического роста является наращивание объема инвестиций. По различным оценкам потребность Украины в инвестициях составляет от 50 млрд. долл. (по данным Министерства экономики) до 400 млрд. долл. (по оценкам западных специалистов). Однако возможности внутренних накоплений в экономике Украины ограничены, а отечественные инвесторы не способны компенсировать нехватку инвестиционных ресурсов. Возникает необходимость привлечения иностранных инвестиций в отечественную экономику. Эта проблема усложняется факторами неравномерности развития регионов, что серьезно повышает уровень инвестиционного риска, и сложностью оценки инвестиционной привлекательности как отдельных предприятий, так и регионов в целом.

Потенциально Севастопольский регион может быть одним из ведущих регионов Украи-